

Izvorni znanstveni rad
UDK 911.3:32(470)+(1-622)+(061.1EU)
325.8(476+477+478)
327.51(4)

Primljeno: 17. srpnja 2013.

Međuprostor EU-a, NATO-a i Rusije kao Rusosfera

SINIŠA KUKO

Grad Split

PETAR KUREČIĆ

Sveučilište Sjever

Sažetak

Nakon raspada SSSR-a isprva velik prostor novonastalih i geopolitički nenadziranih postkomunističkih država u Europi između EU-a, NATO-a i Rusije, poslije nekoliko valova posthladnoratovskih proširenja zapadnih integracija, geopolitički kontrahira i strateški “luta”. Tri od Rusije zapadnije smještene države, Bjelorusija, Ukrajina i Moldova, dijele oko tri tisuće kilometara zajedničkih granica s EU-om i NATO-om te oko dvije tisuće pet stotina kilometara s Rusijom, što upućuje na njihovu geopolitičku izloženost okruženju. Taj se Međuprostor tih triju država nalazi unutar strateškog trokuta koji čine: (1) Rusija – ne samo geopolitički i vojno moćna država već i energetska velesila današnjice, što ju, među ostalim, čini relativno snažnom “čvrstom”, ali i značajnom “mekom” regionalnom silom; (2) nedovoljno jedinstven EU koji je ekonomski div na svjetskoj razini; uz domaće probleme i energetske donekle ovisan o Rusiji te civilna sila bez “čvrste” moći, u svojim vanjskim odnosima oslanja se na politike kojima je u osnovi financijska pomoć, uvjeravanje i atraktivnost; (3) NATO predvođen SAD-om – najsnažnija vojno-političko-sigurnosna “čvrsta” sila današnjice, bez onakva utjecaja na Europu i postsovjetski prostor kao u 1990-ima. Međutim, kao posljedica višestoljetne podređenosti Međuprostora i danas odatle izviru zajedničke značajke svojstvene tom prostoru: nejasni identiteti, deficiti u demokratskoj praksi, komplicirana, preduga i nedovršena tranzicija, gospodarsko zaostajanje, demografski problemi – što sve pogoduje strateškom “posvajanju” Međuprostora od Kremļa, nekadašnjeg imperijalnog gospodara. Istovremeno je prisutna relativna marginalizacija Međuprostora u odnosu na procese euroatlantskog integriranja. Nakon neuspjelih pokušaja “izvlačenja” Kijeva, Kišinjeva, pa i južnokavkaskog Tbilisija iz ruske sfere utjecaja, zemlje Međuprostora s Rusijom danas čine regionalni sigurnosni kompleks, stabiliziranu geopolitičku “Rusosferu” koja je ključan dio euroazijskih reintegrativnih nastojanja Kremļa pod vodstvom Rusije.

Gljučne riječi: Međuprostor, geopolitička regija, sfera utjecaja, EU, Rusija

Uvod

Urušavanjem komunističkog sustava i posljedičnim tektonskim geopolitičkim promjenama u vrlo se kratkom roku rastopio dotad zamrznuti ideološki i vojno-strategijski globalni konflikt pretočen u dotad relativno stabilan međunarodni sistem kojem je glavna značajka bila bipolarnost. To je bila naznaka mogućnosti slabljenja značenja dotadašnje geopolitike jer Zapad je pobjedom u Hladnom ratu zapravo izvojevao Pirovu pobjedu i za klasičnu geopolitiku, koja se otada mijenja. Naime, rastopljenjem dotadašnje strukture međunarodnog poretka donekle se urušava i dotadašnji društveno-politički, privredni, ali i normativni i svjetonazorsko-vrijednosni poredak u istočnom podsistemu te se istovremeno emancipira etnonacionalizam, potrošački konzumerizam, donekle i opći liberalizam, shvaćen ponajprije u obliku zahtjeva za odustajanje od stranačkog monopola te za opću demokratizaciju u društvu, ma kako se dosad pokazala manjkavom. To je ugrozilo i dotadašnje paradigme geopolitike te uz ostalo dovelo i do raspada SSSR-a kao stožernog elementa dotadašnje strukture istočnog podsistema. U relativnom sigurnosnom vakuumu glavnom baštinicom identiteta i infrastrukture bivšeg podsistema postaje Rusija (Ruska Federacija, dalje u tekstu: RF ili Rusija), iako su na zapadnom i južnom rubu RF-a uspostavljene i brojne nove, od Moskve *de jure* nezavisne države, čime je okrenuta nova stranica u geopolitičkoj evoluciji na europskom prostoru, ali i šire.¹ Iako se osobito od početka 90-ih može govoriti i o pokušajima relativiziranja ili odumiranja geopolitike, riječ je o procesima koji se ne obustavljaju, nego objektivno evoluiraju, pa se ne može govoriti o nestanku, nego o evoluciji geopolitike (Kurečić, 2011: 42). Međutim, kako svjedoče protesti u prosincu 2013. povodom nepotpisivanja Sporazuma s EU-om (*Association Agreement*) na Majdanu (kijevskom Trgu nezavisnosti na kojemu se već 2005. zbila prozapadna, tzv. narančasta revolucija), procesi koji bi doveli do dovoljnog distanciranja Ukrajine od dotadašnje determiniranosti klasičnom geopolitikom uopće nisu okončani, već tim protestima izbijaju na vidjelo. Štoviše, bitna odrednica sadržaja aktualnih protesta u Kijevu upravo je artikuliranje antigeopolitičke vizije prosvjednika (ukrajinske političke oporbe). Iako povodom usmjereni prema samo jednoj konkretnoj odluci službenog Kijeva, a koja je na tra-

¹ Geografska terminologija podrazumijeva analogne izmjene u novim prilikama. Dok je postojao SSSR, pod pojmom geografske regije Istočna Europa obično se podrazumijevao sam prostor SSSR-a u Europi, dok je geopolitička regija Istočna Europa obično podrazumijevala i srednjoeuropski prostor, onaj uključen u Varšavski ugovor. Srednja Europa kako je danas shvaćamo tada je bila podijeljena željeznom zavjesom, a Jugoistočna Europa na države NATO-a, nesvrstanu Jugoslaviju, izoliranu Albaniju i države Varšavskog ugovora. Raspadom SSSR-a čak se ni baltičke države više ne smatraju dijelom Istočne Europe, pa se zapravo Srednja Europa proširila na nekadašnji Istok, a Jugoistočna Europa podijelila na Istočni i Zapadni Balkan (Grčka bi pritom trebala biti tretirana kao Južni Balkan). Inače, da i danas izostaje općeprihvaćena definicija pojma Istočna Europa, slaže se i Musladin (2013: 56-57).

gu povratka diskursu klasične geopolitike i ruskoj sferi utjecaja, oni imaju i svoje bitno pozadinsko unutarnjopolitičko utemeljenje. Ipak, radi se o antigeopolitičkoj reakciji na dominantnu radikalnu geopolitičku praksu i viziju ukrajinske političke elite, jer “radikalna geopolitika daje geoekonomiji i geoekonomskoj logici zapaženo mjesto i prepoznaje da iza vanjskopolitičkih akcija stoji geoekonomska logika” (*ibid.*: 54). Premda se ovdje misli na globalizirani svijet i neoliberalnu, geoekonomsku logiku na globalnoj razini, reintegracija postsovjetskog prostora istovremeno je i regionalna globalizacija, slično kao što vrijedi i za EU. U konkretnom primjeru Ukrajine zazivanje EU-a na kijevskom Majdanu u prosincu 2013, dok je oduševljenost EU-om unutar EU-a svuda relativno niska, u funkciji je otpora tobožnjoj reintegraciji, a zapravo obnovi i jačanju ruske hegemonije nad Ukrajinom. Zapravo, novi državni entiteti na postsovjetskom prostoru i na prostoru nekadašnje neposredne sovjetske hegemonije ili utjecaja odmah su se po osamostaljivanju orijentali u nekoliko različitih sigurnosno-strateških i/ili integracijskih pravaca, međutim samo su neke države učinile i ireverzibilan odmak od dotadašnjeg geopolitičkog determinizma, dakle ne samo od boljševičko-nomenklaturene monopolističke partije nego i od bivšeg *de facto* hegemonsko-imperijalnog gospodara, sada identificiranog u Rusiji kao njegovoj glavnoj baštinici.² Na listi onih koje su taj ireverzibilni korak napravile svakako nije Ukrajina, a ni njoj susjedne zemlje Bjelorusija i Moldova. Također, istovremeno se uspostavljaju nove geopolitičke regije u Europi. Tako se nekadašnja geopolitička regija pod nazivom Srednja i Istočna Europa može u suvremenim uvjetima podijeliti na dvije subregije: prva subregija, uvjetno nazvana Nova srednja Europa, bila bi sastavljena od zapadnijih postkomunističkih zemalja koje su napravile ireverzibilan odmak od recentne prošlosti: Poljske, Češke, Slovačke, Mađarske i Slovenije. To su najrazvijenije države regije i nove članice NATO-a i EU-a. Druga subregija bio bi prostor između EU-a/NATO-a i RF-a, dok pitanje postoji li i treća subregija, koju bi činile tri baltičke države, ostaje otvoreno.³ Međutim, u

² Dotad postojeće države Srednje Europe, nekadašnje članice Varšavskog ugovora, postale su *de facto*, a ne samo *de jure* suverene, a kao takve ubrzo i nove članice NATO-a i EU-a. To je na sjeveroistočnoj periferiji Unije uspjelo i trima obnovljenim baltičkim državama, a na jugoistoku Rumunjskoj i Bugarskoj, čime je prostor ostatka Balkana postao geostrateški i geopolitički *backyard* (unutarnje “dvorište”) EU-a (Kuko, 2006: 109) koje će jednom postati integralnim dijelom euroatlantskog prostora. Za taj prostor tzv. Zapadnog Balkana izvjesnost učlanjenja u EU postoji još od Solunskog samita EU-a 2003. No proces dvostrukog učlanjivanja, u NATO i EU, više nije nužan uvjet, kao što je to bilo do megaproširenja 2004./2007. Hrvatska je u članstvo NATO-a primljena zajedno s Albanijom, ne i Makedonijom, a 2013. postala je i članicom EU-a. S druge strane, Crna Gora i Makedonija imaju status kandidata za članstvo u EU-u iako nisu u NATO-u, što pokazuje da proces više ne mora teći po formuli “najprije članstvo u NATO-u pa onda u EU-u”.

³ U suvremenim geopolitičkim uvjetima Litvu i Latviju možemo priključiti Novoj srednjoj Europi, a Estoniju Sjevernoj Europi (ponajviše zbog veza s Finskom). Kako bilo, tri baltičke države

ovom se radu fokusiramo na suvremenu geopolitiku i njezine konzekvence te samo na onaj prostor koji izravno omeđuju globalni i regionalni strateški igrači u trokutu kolopleta odnosa, dakle EU, NATO i RF. Tom kriteriju odgovara jedino geografski smještaj i aktualna geopolitička pozicija Bjelorusije, Ukrajine i Moldove, pa se u daljnjoj analizi, a zbog elemenata zajedničke geopolitike i slične geostrateške važnosti u odnosu na nekadašnjeg hegemonsko-imperijalnog gospodara, ali i euroatlantsku “zajednicu”, adekvatnim terminom smatra objedinjavajući termin Međuprostor. Svakako, suvremeni je Međuprostor⁴ subregija koja niti je dovoljno Zapad niti je potpuno današnji Istok.⁵ Tri države Međuprostora međunarodno su priznati državni entiteti, odnosno *de jure* suverene države u odnosu na Moskvu ili neki drugi centar. Ipak, na Međuprostoru su uspostavljeni od Moskve podržavani kvazidržavni entiteti, slično kao i u prostoru Južnog Kavkaza, koji ima neke bitne dodirne točke s Međuprostorom. Postojeće stanje stvari u potpunosti je opreci i na štetu gotovo

uistinu su poveznica između Sjeverne Europe, RF-a i prostora između RF-a i EU-a, odnosno Nove srednje Europe.

⁴ Primjerice, S. B. Cohen čitav je prostor na sadašnjim ruskim granicama, koji je uklopljen u ZND te u njega spada i ovdje naveden Međuprostor, pa i baltičke države Finsku i Mongoliju ubrojio u regiju vrlo fluidnih granica, povezanu s RF-om, koju naziva *Euroazijska zona konvergencije*. Ta regija čini pojas oko Heartlanda, ali ne treba je miješati s nekadašnjim Spykmanovim *Rimlandom* jer se nalazi na samim ruskim granicama, puno bliže središtu Euroazije. U toj je regiji prisutan obnovljen ruski, ali i američki utjecaj, tj. utjecaj Zapada općenito, te sve više i NR Kine (u središnjoj Aziji). Cohen smatra da je za stabilnost tog prostora ključna akomodacija ruskih interesa, koje ne bi smjeli previše ugrožavati interesi SAD-a i Zapada jer se ipak radi o prostoru u kojem Rusija ima veće strateške prednosti te koji joj je strateški iznimno važan, čak vitalan, što se ipak ne može reći za SAD ni za veći dio Europe (Cohen, 2008). Ovdje upotrijebljen naziv ne treba miješati s nazivima kao što su *Cordon sanitaire* (pojas manjih država u Srednjoj Europi stvoren između dvaju svjetskih ratova da bi se odvojili njemačka i ruska država i etnikumi), Međueuropa (naziv se odnosi na Novu srednju Europu i nalazimo ga kod Tunjiča, 2007) ili *Borderlands* (odnosi se na Poljsku, Ukrajinu, Moldovu, Rumunjsku i Tursku), a nalazimo ga kod Friedmana, 2010.

⁵ Na nekadašnjem geopolitičkom Istoku presudnu ulogu je imao SSSR, čiji se utjecaj širio do samog središta Europe. Zbog toga nekadašnji Istok zapravo nije započinjao ni u ruskoj Kalinjinogradskoj oblasti, ni u Brest-Litovsku, ni u Užgorodu ili Lvivu, ni na sjevernom dijelu delte Dunava. Još je manje počinjao primjerice na jezeru Peipus (Čudsko jezero čijom sredinom prolazi dio estonsko-ruske granice), latvijsko-ruskoj granici, na dijelu rijeke Daugava (dio latvijsko-bjeloruske granice) ili u blizini uzvisine Aukštojas (294 m nadmorske visine – najviša točka u Litvi) na današnjoj litavsko-bjeloruskoj granici, oko 30 km udaljenoj od glavnog grada Litve Vilnius. Granica društvenih i ekonomskih sustava počinjala je mnogo zapadnije, blizu Lübecka na Baltičkom moru (početak nekadašnje granice SR Njemačke i DR Njemačke, ujedno crte izravna dodira NATO-a i Varšavskog ugovora), i završavala u blizini Trsta na Jadranskom moru (granica Italije i bivše Jugoslavije), na tromeđi bivše Jugoslavije, Grčke i Bugarske ili na Crnom moru (istočni krak bugarsko-turske granice u Istočnoj Trakiji).

svih država Međuprostora i južnokavkaskih zemalja, u kojima su secesionizam i okrnjivanje teritorijalne suverenosti poprimili razmjere nepovratnog procesa. Riječ je o Gruziji (s odcijepljenom Abhazijom i Južnom Osetijom), Azerbajdžanu (s od Armenije oduzetim Gorskim Karabahom), Moldovi (s *de facto* odcijepljenim Pridnjestrovijem ili Transdnjistrijom) (Kuko, 2005a: 48-50), a donekle je taj proces započet mada ne i dovršen i u Ukrajini (Krim) (Kuko, 2012a: 187-189). Doduše, takvi kvazidržavni i secesionistički geopolitički entiteti nemaju, osim ruskog, nikakvo šire međunarodno uporište ili priznanje. Oni su rezultat postkolonijalne politike *divide et impera*, ali, iako je jedino, rusko priznanje svakako nije zanemarlivo. Dakle, iako su *de jure* u svakom pogledu neovisne o Rusiji, njihova je *de facto* suverenost uvjetovana realnim “faktorskim” utjecajem koji Rusija u njima i danas ostvaruje (Kuko, 2012a: 191-280; Kuko, 2012b). Tako se, primjerice, vektor vanjske politike svih šest država (pored triju iz Međuprostora i triju južnokavkaskih), pa i tempo njihove unutarnje tranzicije, znatno drugačije usmjerava i odvija negoli u primjerice postsovjetskim baltičkim državama te nekadašnjim sovjetskim *de facto* vazalima poput Poljske, Češke ili Mađarske. Ipak, južnokavkaskе su zemlje na samom geografskom rubu europskog kontinenta, te nemaju izravan geopolitički doticaj s EU-om, nego samo s Turskom, članicom NATO-a i kandidatom za punopravno članstvo u EU-u. Slijedom te činjenice južnokavkaski se prostor može smatrati tek “preksutrašnjim susjedstvom” EU-a (Kuko, 2005b), što pitanje uključivanja ili neuključivanja tog prostora u Međuprostor ostavlja po strani jer izraz Međuprostor točno opisuje samo onaj prostor koji je izravno geopolitički uokviren NATO-om, RF-om i EU-om, a to vrijedi samo za tri neprijeporno europske države i time potencijalne članice EU-a: Bjelorusiju, Ukrajinu i Moldovu. Ipak, razmatranja u ovom radu ne mogu u potpunosti isključiti i južnokavkaski prostor koji donekle dijeli sudbinu Međuprostora sastavljenog od triju najzapadnijih zemalja ZND-a.

Međuprostor kao trostruka periferija, određenje granica

Međuprostor je istovremeno trostruka geopolitička periferija triju velikih susjednih entiteta: EU-a, NATO-a i Rusije. Sjeverna geografska točka ovdje određenog Međuprostora (u užem smislu riječi) bila bi tromeđa Latvije, Rusije i Bjelorusije. Od te točke granice Međuprostora prema EU-u protežu se latvijsko-bjeloruskom, litavsko-bjeloruskom, poljsko-bjeloruskom, poljsko-ukrajinskom, slovačko-ukrajinskom, mađarsko-ukrajinskom, rumunjsko-moldovskom i rumunjsko-ukrajinskom granicom. Istočne granice Međuprostora protežu se bjelorusko-ruskom i ukrajinsko-ruskom granicom, dok njegovu južnu fasadu čini ukrajinska crnomorska obala s poluotokom Krimom kao najistaknutijim i strateški najvažnijim dijelom koji zatvara ulaz na Azov. Zanimljivo je da su granice Međuprostora prema EU-u na za-

padu i jugozapadu te prema RF-u na istoku duge ukupno oko 5600 km, što uz nešto manje od 2800 km ukrajinske crnomorske obale čini oko 8400 km koji okružuju Međuprostor.⁶

Tablica 1. Granice Međuprostora prema državama EU-a, NATO-a i RF-u

Zapadne granice Međuprostora	Duljina u km	Istočne granice Međuprostora	Duljina u km
Latvija-Bjelorusija	171	Bjelorusija-Ruska Federacija	959
Litva-Bjelorusija	680	Ukrajina-Ruska Federacija	1 576
Poljska-Bjelorusija	605		
Poljska-Ukrajina	428		
Slovačka-Ukrajina	90		
Mađarska-Ukrajina	103		
Rumunjska-Ukrajina	362 (zapad), 169 (istok)		
Rumunjska-Moldova	450		
Ukupno duljina granica	3 058		2 535

Izvor podataka: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

Pored prethodno istaknutog za kopnene granice, i morske (južne) granice upućuju na stratešku važnost ovog prostora na širem, regionalnom planu. Naime, Crnomorje nije samo periferni, već i konekcijski prostor, važan za projekciju politika i moći iz Europe prema Srednjoj Aziji i Bliskom istoku. Ono povezuje politički trusnu Kavkasku subregiju i Kaspijski bazen, bogat naftom i plinom, s cijelim istoč-

⁶ Postojanje slovačko-ukrajinske i mađarsko-ukrajinske granice posljedica je teritorijalnih dobitaka tadašnjeg SSSR-a na račun prijeratne Čehoslovačke i Mađarske. Današnja Zakarpatska oblast u Ukrajini (jedna od 27 oblasti u Ukrajini) jedinstvena je po tome što graniči s čak četirima državama: Poljskom, Slovačkom, Mađarskom i Rumunjskom. Ukrajina ulazi u regiju srednjeg Podunavlja (iako ondje ne i na sam Dunav), dok na donjem Podunavlju Ukrajina izlazi izravno na sjeverni krak široke dunavske delte. Rumunjsko-ukrajinska granica na kopnu proteže se u dva sektora, između kojih se nalazi Moldova. Ukrajinu oplakuju 2782 km morske obale na Crnom i Azovskom moru, ali je mjereno zračnom linijom duljina ukrajinske crnomorske fasade tek oko 690 km. I Crno i Azovsko more su *de facto* jedno zatvoreno more, spojeno sa svjetskim morem samo tjesnacima Bospor i Dardaneli. Azovsko je more dvostruko zatvoreno jer čini zatvoren zaljev Crnog mora s kojim je spojeno prolazom Kerč, između poluotoka Krima i ruske obale. Naime, RF izlazi na istočne obale Crnog, ali i Azovskog mora, podijeljenog između Ukrajine i RF-a.

nim Sredozemljem, ali i istočnim Balkanom. Zato je ukrajinska crnomorska fasada šansa za Kijev, ali donosi i velike limite. Odesa, glavna ukrajinska luka, važna je i ruskom tranzitnom prometu. Istovremeno, nekadašnju sovjetsku vojnu bazu crnomorske ratne flote u luci Sevastopolj na Krimu koristi i RF, prema ugovoru o najmu s Ukrajinom. Nedostatak pravih civilnih i vojnih luka RF-a na Crnomorju stvara poseban položaj Ukrajine u odnosu na RF. EU, osim granica s Međuprostorom, ima i izravne kopnene granice s RF-om duge više od 2500 km, dok su granice NATO-a i RF-a dulje od 1400 km. Poseban je problem ruska eksklava Kalinjingradska oblast, udaljena od matične zemlje oko 350 km zračne linije, za koju je predviđen poseban koridor i sustav tranzitnih viza preko teritorija Litve, članice EU-a i NATO-a. Naravno, RF i EU/NATO izravno se dodiruju kopnenim granicama sjeverno od Međuprostora, kako je vidljivo u Tablici 2.

Tablica 2. Granice izravnog dodira EU-a, NATO-a i RF-a

Granica EU-RF	Duljina u km	Granica NATO-RF	Duljina u km
Finska-RF	1 313	Norveška-RF	196
Estonija-RF	290	Estonija-RF	290
Latvija-RF	292	Latvija-RF	292
Litva-RF (Kalinjingradska oblast)	227	Litva-RF (Kalinjingradska oblast)	227
Poljska-RF (Kalinjingradska oblast)	432	Poljska-RF (Kalinjingradska oblast)	432
Ukupno EU-RF	2 554	Ukupno NATO-RF	1 437

Izvor podataka o duljini granica: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

Uz već navedeno ovdje treba razmotriti još neka pitanja u vezi s položajem Međuprostora kao periferije NATO-a, EU-a i RF-a. Kao prvo, zemlje koje pripadaju Međuprostoru izgubile su realnu šansu da postanu članice NATO-a nakon što je na Bukureštanskom samitu NATO-a 2008, a zbog partikularnih interesa nekih europskih prijestolnica i njihovih dobrih odnosa s Rusijom, zapravo sabotiran od Washingtona sponzoriran poziv u NATO dvjema zemljama Istočne Europe, Ukrajini i Gruziji, perjanicama nastojanja da postanu članice NATO-a. Rat te iste godine, onaj između RF-a i Gruzije, te odlazak u Europi nepopularnog G. W. Busha, kao i ukrajinskog predsjednika Juščenka dodatno su osnažili obustavu približavanja država Međuprostora NATO-u do daljnjeg, pa je Međuprostor ostao na NATO-ovim marginama i samo u okvirima NATO-ova programa za nečlanice *Partnership for*

Peace (PfP) kojemu, uostalom, pripada i RF. Kao drugo, granice Međuprostora u impresivnoj duljini zapravo omeđuju pojas u kojemu su slabe postsovjetske države koje srednjoročno nemaju snage samostalno izvršiti vlastitu tranziciju do kraja, što bi bilo preduvjetom da se približe EU-u, odnosno udalje od snažnog kremaljskog gravitacijskog utjecaja. Naravno, nedostatak perspektive integracije u EU povezan je i sa zamorom Unije proširenjima, zbog čega je ona relativno nezainteresirana za njihovo inkorporiranje u svoje redove. Stoga granice objektivno teže postati limesima koji razdvajaju kontinent na civilizacijskoj razini: na “Unijsku Europu” i na ostatak europskoga geopolitičkog Istoka do RF-a. Zapravo, nekadašnja hladnoratovska crta razdvajanja u smislu jasnog razgraničenja sfera i utjecaja nije posve nestala. Iako više ne tako kruta, ona opstaje pomaknuta istočno, nauštrb prostora geopolitičkog Istoka čiji je obuhvat u odnosu na hladnoratovsko razdoblje također smanjen. Stoga, države Međuprostora dio su periferije EU-a, “prijelazni” prostor između RF-a i EU-a, “ničija zemlja” između dviju geostrategijskih sfera, iako se takve karakterizacije u službenom vokabularu Unije obično izbjegavaju. I to bez obzira na činjenicu da su megaproširenje EU-a 2004. i svojevrstan nastavak tog proširenja 2007. otvorili pitanje što bi to trebala biti tzv. Šira Europa (*Wider Europe*) i koji bi teritorij trebala obuhvaćati te pitanje odnosa Unije sa svim susjednim prostorima kao što su RF, Južni Kavkaz, Bliski istok, Mediteran i Sjeverna Afrika (COM (2003) 104 final). Prostori na istočnim granicama EU-a nazvani su Novim susjedstvom (*New Neighbourhood*), a Bjelorusija, Ukrajina i Moldova Novim neovisnim državama (*Newly Independent States*) kako bi ih se za početak terminološki izdvojilo iz postsovjetskog i euroazijskog okvira ZND-a. Iako te tri države i danas imaju teoretsku mogućnost integriranja u EU, realna perspektiva znatno je pesimističnija. Aktualna službena partnerstva Bruxellesa s tim državama trebala bi biti alternativa perspektivi punopravnog članstva u EU-u te utjecati na to da se u njima ne obustavi proces demokratizacije i uspostave funkcionalne tržišne ekonomije. Među nekoliko inicijativa i projekata regionalne suradnje u područjima izvan Unije svojom se ambicioznošću ističe opća Europska susjedska politika (*European Neighbourhood Policy – ENP*) te, za taj prostor relevantna, politika Istočnog partnerstva (*Eastern Partnership – EaP*).⁷ No da bi EaP bio učinkovita politika, a ne

⁷ Koncept Istočnog partnerstva pokrenut je u Parizu 2009. s ciljem jačanja gospodarskih i energetske veze sa zemljama u Istočnom susjedstvu (Međuprostor i Južni Kavkaz) te liberalizacije viznog režima. Krajnji je cilj uspostava zone slobodne trgovine s tim prostorom, multilateralne i regionalne suradnje tih država te uspostava uključenosti civilnog društva. Regionalna suradnja, kao protuteža politici isključivanja, trebala bi biti prisutna na različitim razinama u decentraliziranom obliku. No prema postulatima realpolitike Šira Europa trebala bi funkcionirati prema visokim načelima stabilnosti, napretka, održivosti i sigurnosti (Scott, 2005), o čemu zasad ne može biti govora. Tome se izravno protivi koncept Carinske unije koji je nametnula Rusija. Ka-

samo virtualna “čekaonica” i “supstitucija” za eventualno članstvo, jer Bruxelles ne stavlja na dnevni red daljnje proširenje na istok ni kao mogućnost (Kuko, 2012c: 47-48), Bruxelles (odnosno njegov External Governance servis) zapravo bi morao premostiti jaz između redovito nedovoljnih mogućnosti i prevelikih očekivanja po pitanju integracije susjedne zemlje s EU-om (Hill, 1993: 305-308, *capability expectations gap*), ali tu su i heterogene gospodarske i društveno-političke realnosti unutar samog Međuprostora, te nedovoljno jedinstven stav prema državama Međuprostora unutar samog EU-a, među aktualnim članicama EU-a. I na kraju, sve bi se navedeno moralo dogoditi uz nužno isključivanje patronata i intervencije RF-a u Međuprostoru. Osim toga jedinstven stav Unije teško je postići zbog partikularnih ekonomskih, političkih i sigurnosnih prioriteta svake pojedine članice, a u tom je smislu i smirivanje ili isključivanje RF-a iz tog prostora, nekom zajedničkom stvarnom politikom članica EU-a, a koje uistinu nema dovoljno, zasad nezamislivo. Zapravo, Bruxelles ima limitirane mogućnosti nadzora ambicije Kremlja da postane glavna regionalna sila u svom “bliskom susjedstvu”, dakle i u Međuprostoru, ali podjednako je upitna i mogućnost Bruxellesa da utječe na vašingtonske geostrateške globalne prioritete. Budući da su oni danas drugačiji negoli u doba do G. W. Busha i više usmjereni na Daleki istok nego na Europu, pitanje eventualne sinergije s Washingtonom nakon Busha više je nego neizvjesno, pogotovo u nepredvidivim, ali mogućim situacijama, zbog čega redovito profitira RF.⁸ To nas opet vraća pitanju odnosa strateških igrača prema Međuprostoru.

ko bilo, formalni okvir suradnje Istočnog partnerstva čine dvogodišnji sastanci ministara vanjskih poslova pod kontrolom Europske komisije. Glavni su instrumenti suradnje *Partnership and Co-operation Agreements* (PCAs) sklopljeni još 1994. i 1995. (Kuko, 2006: 79). No oni nisu rezervirani samo za tih šest zemalja, nego su sklopljeni s ukupno 11 zemalja Istočne Europe (uključivši i RF) te Središnje Azije. Kijev je odustao iako je trebao biti potpisan Asocijacijski sporazum s EU-om iniciran 30. ožujka 2012, što je stupanj više od PCA. Zapad općenito još uvijek ima neke važne primjedbe na Kijev, među ostalim i u vezi s pitanjem “selektivnog pravosuđa po pitanju zatvorene bivše premijerke J. Timošenko, zapravo najopasnije oporbenjakinje za aktualnu vlast”. O nekim drugim inicijativama i odnosu Rusije prema svom “bliskom susjedstvu” (Kuko, 2012b: 34-36), zapravo Međuprostoru, te Karaganovoj doktrini (Karaganov, 1992: 43-45).

⁸ Izrečene pretpostavke u sebi nose mogućnost isključivanja određenih prostora iz regije, a upravo se to događa na novim istočnim granicama EU-a. Konkretno, limitirano partnerstvo zemalja Međuprostora, kao jedna alternativa članstvu, u praksi je pretvoreno, obostranim “zaslugama” EU-a i “partnera”, u opciju isključivanja i iz aspiracijskog statusa, a kamoli ne iz statusa potencijalnog članstva. Tako EU na države Međuprostora gleda kao na potencijalne partnere jedino u ENP-u, ali ne i kao na skorašnje članice, dok doseg “partnerstva” ovisi i o njihovoj geopolitičkoj orijentaciji i vanjskopolitičkim potezima. Svakako, glavna motivacija EU-a da aktivno sudjeluje u oblikovanju svojih susjeda njihovo je pretvaranje u prijateljske i “sebi slične” zemlje, čime se umnogome odgovara na pitanja sigurnosti, a bez njihova punopravnog članstva u EU-u.

Strateška važnost Međuprostora za Rusiju u geostrateškom trokutu

Međuprostor nije samo trostruka geopolitička periferija – on se treba analizirati i kao prostor koji je u fokusu, imajući pritom na umu postojanje geostrateškog trokuta koji sačinjavaju uglavnom neformalne politike, ideje i odnosi, ali i oficijelne veze vrhova trokuta: EU-NATO (SAD)-RF.⁹ Nakon raspada SSSR-a Rusija je ipak nastojala održati stare strateške pozicije, doduše, ponajprije na postsovjetskom prostoru, osobito institucionaliziranjem posebnih veza između nekadašnjih republika (izuzev baltičkih) putem ZND-a, i to u doba Jeljcina (do 2000. godine) znatno više u suradnji sa Zapadom negoli kasnije u doba Putina. Strateške odluke o proširenju na nekadašnje članice Varšavskog ugovora koje su u 90-ima donijeli NATO i EU bile su iznimno važne za proces demokratske tranzicije i stabilizaciju tih zemalja, čak i okolnih država koje nisu bile odmah ili nisu bile uopće uključene u proces proširenja. Tu se može govoriti o *spillover*-efektu, tj. prelijevanju pozitivnih procesa preko granica susjednih istočnih država s kojima se uspostavila jača suradnja. Međutim, neočekivana “potrošnja pozitivne energije” na megaproširenje 2004. i 2007. u smislu podupiranja tranzicije u zemljama Srednje i Jugoistočne Europe, kao i nesigurnost i nestabilnost europskog postsovjetskog prostora koji je za tranziciju bio još manje spreman (pritom se misli na države ZND-a u Europi) počele su i prije 2007, a naročito u razdoblju nakon ostvarenog megaproširenja predstavljati velik problem vezan za proces euroatlantskih proširenja. Za razliku od baltičkih država koje su bile jasno predane strateškom približavanju Zapadu, naizgled slične države sadašnjeg, suženog Međuprostora nisu ni približno dijelile te tendencije, a to je i jedan od razloga zašto Međuprostor još postoji. Naime, prostor suvremene Ukrajine i Bjelorusije stoljećima je bio dijelom Ruskog Carstva, a općenito je bio i ostao iznimno strateški bitan za Rusiju. Porazom u Hladnom ratu u Rusiji su se nametnule neke

⁹ Međuprostor je modelski u težišnoj točki unutar posthladnoratovskog regionalnog sistemskog strateško-sigurnosnog trokuta. On se uspostavlja interakcijom triju glavnih aktera nakon: (1) produbljivanja integracije Europskih zajednica (EZ) u uniju, zatim proširivanjem EU-a uvećanom Njemačkom, na razvijene zemlje (1995. g.) i dotadašnje istočnoeuropske sovjetske vazale (čak preuzimanjem i postsovjetskog Baltika do 2004. g.) do Crnomorja i zapadnih granica postsovjetskog prostora, čime je objektivno porasla važnost Bruxellesa kao meke sile (*soft power*), zatim (2) pronalaženjem *raison d'être* za posthladnoratovsku budućnost NATO-a kao pobjednika u Hladnom ratu, potom i širenjem NATO-a u Istočnoj (a sada Srednjoj) Europi do postsovjetskih granica i realnim porastom njegove globalne moći te (3) unutrašnjim konsolidiranjem i stabiliziranjem RF-a na porastu svjetskih cijena nafte i zemnog plina, a nakon neposredne postsovjetske erozije moći i poremećajem hladnoratovske kvazistabilnosti nastale urušavanjem istočnog sistema te supersile i kvazifederacije SSSR-a, kao i putinovskom reusizacijom kremaljske unutarnje i vanjske politike, s nastavkom latentne vojne prisutnosti u užoj Istočnoj Europi, iako bez otvorenih pretenzija na vojno pariranje ili prijetnju u svijetu poput one u doba Hladnog rata.

nove/stare ideje, a kao odgovor na postbipolarni utjecaj i (pre)moć Zapada razvijene su dvije adaptivne i naizgled nepomirljive koncepcije: vesternizacija i izolacionizam (Cigankov, Cigankov, 2008: 21-24). Obje imaju korijene u općoj ruskoj tradiciji i političkim idejama te i danas u promjenjivim omjerima zajedno služe kao ideološka potka samosmještanja RF-a u policentričnom svijetu, gdje je RF važan neovisni centar. One su u funkciji osnaživanja i naknadnog legitimiranja utjecaja Kremlja izvan ruskih državnih granica, svakako ne više samo na čelu relativno labavog ZND-a, nego i čvršće, u okviru tzv. Euroazijske unije.¹⁰ Vesternizacija je, po ruskoj percepciji, dovela do toga da je RF u 90-ima još neko vrijeme u sjeni Zapada, da bi uzlet na svim poljima i povratak ruskog utjecaja u sferu “bližeg susjedstva” (države ZND-a) obilježio prvo desetljeće 21. stoljeća upravo u doba agilnog Putina.¹¹ Ako se uzmu u obzir ruske strateške pozicije i geostrateški položaj RF-a, kao i gubici (teritorijalni, demografski, gospodarski, politički, vojno-strateški) koje je RF pretrpio raspadom SSSR-a te činjenica da RF ima “posebne interese” na prostoru nekadašnjeg SSSR-a, postaje jasnije koliko sadašnji Međuprostor, zajedno s Južnim Kavkazom i Središnjom Azijom, znači Kremlju. Zapravo, riječ je o iznimno važnoj komponenti ruskog identiteta, onoj izolacionističkoj, ali i imperijalnoj, koja se danas obično predstavlja kao integracijska. No gledano kritički, bez obzira na geopolitičku doktrinu RF-a, suvremena ruska nacionalna sigurnost, s obzirom na postojeće

¹⁰ Budući da je ruski izolacionizam dublje korespondirao s idejom suparništva sa Zapadom (Cigankov, Cigankov, 2008: 23) te sa starom (iz XIX. st.) zamisli “euroazijanizma” i sličnim idejama, on je u konačnici prihvaćen te je evoluirao u kremaljski projekt “neoeuroazijanizma” koji podrazumijeva Moskvu kao jedan od ključnih centara moći multipolarnog svijeta. Po konturama neoeuroazijanizma koji promovira ruski predsjednik V. Putin, Rusija treba biti “europska prema Aziji, slavenska prema Europi, a sveruska prema Slavenima” (Pahljevskaja, 2011: 51). Riječ je o tzv. ruskom miru (“ruskom svijetu”, odnosno domeni ili prostoru). Time relativno ekspanzivna komponenta tradicionalnog ruskog nacionalizma više nije toliko otvorena, pa ni militantna kao prije, iako je, po Kremlju, vojna prisutnost, pa i intervencija u neposrednom “ruskom susjedstvu” i dalje legitimna opcija. Slučaj Rusko-gruzijskog rata 2008. najbolji je, iako ne i jedini primjer ruskog vojnog angažmana u svom susjedstvu u postbipolarnom dobu.

¹¹ Uzlet Rusije koincidira s Putinovim dolaskom na predsjedničku dužnost. U tijeku njegova prvog mandata relativno osnaženje RF-a i njegova utjecaja na Međuprostoru još je donekle bilo suzbijano utjecajem SAD-a i Zapada općenito. Naime, SAD je u razdoblju od nekoliko godina, od 11. rujna 2001. i “obojenih revolucija” u Gruziji i Ukrajini 2005. pa do ponovnog zaokreta Ukrajine i država središnje Azije prema Rusiji, ratnih događaja na Kavkazu i Bukureštanskog samita NATO-a (2008) te gotovo do odlaska G. W. Busha iz Bijele kuće, preuzeo vodstvo u prodoru Zapada u Ukrajinu, na Kavkaz i u Središnju Aziju, duboko u nekadašnju rusku sferu utjecaja. Tu je i od SAD-a vođena antiruska multilateral GUAM (akronim od Gruzije, Ukrajine, Azerbajdžana i Moldove) koja se pod vodstvom ukrajinskog predsjednika Juščenka pokušala čvršće institucionalno etablirati u GUAM-ODED, ali je Gruzijско-ruskim ratom 2008. postalo jasno koliko je takvo nastojanje bilo jalovo. GUAM danas ne predstavlja ništa ozbiljno na tom prostoru.

percepcije međunarodnih odnosa u Kremlju, ovisi o kontroli situacije u Bjelorusiji i Ukrajini, što je implicitno danas donekle priznato i na Zapadu kao rusko “pravo”. Realna je činjenica da je u Kremlju i danas teško prihvatiti neki novi *win-win* ishod do kojeg bi se eventualno došlo novom “suradnjom” sa Zapadom. Kremlj sebe drži neovisnim strateškim igračem, stoga ruska politička klasa, ali i veći dio ruskog društva reforme SSSR-a podupirane od Zapada i Gorbačovljevu suradnju smatraju porazom. Poraz danas služi kao opomena što bi se moglo dogoditi ponovnim odustajanjem od tradicionalne ruske realpolitike¹² koja podrazumijeva imperijalizam, otvoren ili prikriven, kao u doba sovjetskog, tobože “neimperijalnog” razdoblja. Zasad se smatra da kontrola uopće ne mora biti formalna, u smislu da RF potpuno kontrolira te države (ili da su integrirane u jedinstvenu državu), nego da je primarna kontrola ekonomskih tijekova i političkih trendova, u smislu pomaganja ili održavanja na vlasti proruskih opcija u susjedstvu, te kontrola nad energetskim¹³ i drugim sektorima gospodarstva. Ovdje valja imati na umu i činjenicu da posljednjih godina jačaju i pokušaji čvršćeg institucionalnog vezivanja primjerice Kijeva, ne samo sprečavanjem “odlaska” na Zapad nego i vabljenjem u zajedničku carinsku uniju s RF-om, Bjelorusijom i Kazahstanom, kao začetak EU-u kompetitivne Euroazijske unije, čime bi bila stavljena točka na i svakom nastojanju da se Kijev ipak možda jednom veže i za Zapad.

Osjećaj sigurnosne ugroženosti Rusije, realan ili ne, iako svakako imperijalan, pa makar i pod krinkom dobrovoljne integracije, opisiv je primicanjem granica geopolitičkog Zapada u značajnoj mjeri prema Istoku.¹⁴ Time je utjecaj Rusije kao

¹² Uostalom, ruski je predsjednik Putin u travnju 2005. raspad SSSR-a nazvao “najvećom geopolitičkom katastrofom stoljeća”, “istinskom dramom za ruski narod”, te podsjetio na milijune Rusa koji su ostali živjeti izvan granica RF-a, u postsovjetskim državama. Vidi na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4480745.stm>.

¹³ Energetska sigurnost (energosisigurnost) složena je pojava u međunarodnim odnosima te u razmatranju aktualnosti nacionalne sigurnosti i sigurnosti uopće. Prema Cvrtili i Bariću (2008: 29), danas se obilježja koncepta energosisigurnosti očituju u iscrpljivanju resursa i geografskoj koncentraciji (izvora) energenata, pa je definiraju kao: “(...) sposobnost osiguravanja zadovoljavanja budućih energetskih potreba putem postojanja adekvatnih domaćih resursa koji se iskorištavaju pod ekonomski prihvatljivim uvjetima ili se održavaju kao strateške rezerve, i kroz pristup dostupnim vanjskim izvorima. Svakako, energosisigurnost je u 21. st. (...) važan dio energetske strategije država, ali i dio njihove sigurnosne politike” (*ibid.*: 28). Do 2006. udio ruskog kapitala u Ukrajini, primjerice u području proizvodnje nafte, porastao je na 90% kontrole, a kad je riječ o opskrbi naftom, na čak 85% (Sushko, 2010: 332). Rezultat je to “ekspanzivne energetske strategije” Moskve koja je sada u stanju voditi i “energetske ratove” (Gončar, 2008: 29). Posljednjih godina postoje i tendencije pobjede faktora Rusije na polju informacijskog postsovjetskog prostora.

¹⁴ Ujedinjenjem Njemačke granica NATO-a i EU-a pomaknuta je 250 km istočno, od crte koja bi povezovala Lauenburg na Labi i Szczecin na kraj granice nekadašnje DR Njemačke i Poljske,

glavne nasljednice SSSR-a potpuno kolabirao u Srednjoj Europi te gotovo nestao čak i s Baltika i Balkana. Stoga se “odsudna crta obrane” pred NATO-om, kao suparničkim vojno-političkim savezom ruskim geopolitičkim i geostrateškim ciljevima, postavlja na zapadne granice Bjelorusije i Ukrajine.¹⁵ Naime, logika čvrste sigurnosti (*hard power*) podrazumijeva mogućnost vojnih operacija visokog intenziteta, dakle klasičnog ratovanja. Ono ni danas nije strano diskursu politike na istočnoeuropskom prostoru, o čemu svjedoči Gruzijско-ruski rat 2008. godine. Bjelorusija je u tom smislu strateški izuzetno bitna Rusiji jer se nalazi na sjevernom pravcu vojnih djelovanja kroz povijest (Minsk-Smolensk-Moskva), koja su i Rusko Carstvo 1812. i SSSR 1941. gotovo dovela do kapitulacije. Reljef Bjelorusije karakterizira oko 200 000 km² nizina, močvara (najveće su Pripjatske) i niskih brežuljaka. Najviša točka Bjelorusije, Dzyarzhynskaya Hara, nalazi se na svega 346 m nadmorske visine, pa je za Rusiju kontrola nad čitavom Bjelorusijom “obrambeni kordon” na sjevernoeuropskoj nizini. Bjelorusija je nakon kratkog perioda neovisne politike i “sramežljive” najave približavanja Zapadu, početkom 90-ih za vrijeme predsjednika Šuškeviča, već 1994. vraćena duboko u rusku sferu utjecaja kada je predsjednikom postao Lukašenko. Ipak, eventualno buduće približavanje Bjelorusije Zapadu (posebice NATO-u) Rusija može smatrati ozbiljnom prijetnjom vlastitoj nacionalnoj sigurnosti, zbog čega je Bjelorusija država Međuprostora nad kojom je “čelični stisak” Moskve najjači i koja je u energetske i općenito u ekonomskom smislu izrazito ovisna o Rusiji. I Ukrajina je kao i Bjelorusija smatrana vjekovnim inte-

ili oko 350 km između zapadne granice njemačke savezne zemlje Thüringen i Görlitza na poljskoj granici. Zatim je, ulaskom Poljske u NATO 1999. i EU 2004, granica geopolitičkog Zapada pomaknuta za još 600 km prema istoku, ako uzmemo u obzir udaljenost zračnom linijom između rijeke Odre i poljsko-bjeloruske granice kod Hrodne. Primanjem baltičkih država u NATO i EU, kao i samim raspadom SSSR-a, Rusiji je oduzet najveći dio baltičkog proćelja i vrijedne luke, koje s njom više nisu bile u zajedničkoj državi. Ako uzmemo udaljenost od nekadašnje granice SR i DR Njemačke do poljsko-bjeloruske granice, radi se o 850 do 950 km dubine mogućeg ratišta, koja je pomaknuta na račun Istoka, odnosno u korist Zapada. Suvremena ruska zapadna granica čak je oko tisuću i pol kilometara istočno od granice nekadašnjeg Varšavskog ugovora. To je činjenica koja ključno utječe na kremaljsku percepciju geostrateškog položaja suvremene Rusije.

¹⁵ Granica NATO-a ni sada nije udaljena od Moskve. Naime, tromeda Latvije, koja je članica NATO-a, Bjelorusije i Rusije (ujedno i najsjevernija točka sadašnjeg Međuprostora RF-EU-NATO) nalazi se na 550 km od Moskve, što Kremlj također smatra potencijalnom prijetnjom svojoj sigurnosti. Međutim, RF pred desetak godina nije imao snage spriječiti proširenje NATO-a na Estoniju, Latviju i Litvu. Moguć prelazak Bjelorusije u sferu utjecaja Zapada pomaknuo bi granicu geopolitičkog Istoka u korist Zapada za još 600 km (linijom Hrodna-Hotimsk blizu bjelorusko-ruske granice), na oko 400 km od Moskve! Prelaskom Ukrajine na geopolitički Zapad granica Zapada pomakla bi se za 1300 km (udaljenost zračnom linijom od mjesta Čop na ukrajinsko-mađarskoj i slovačkoj granici do ruske granice istočno od Krasnodona) prema istoku, što je Kremlju iz geostrateških i geopolitičkih razloga neprihvatljivo.

gralnim dijelom Ruskog Carstva, te je kremaljska vojnostrateška percepcija i danas tretira kao izrazito važnu zemlju za sigurnost RF-a.¹⁶ U sovjetskom su razdoblju veliki industrijski kapaciteti – rudarstvo, teška industrija i metalurgija (dva su najveća rudarsko-metalurška bazena Donbas s rudnicima ugljena i Krivbas s rudnicima željezne rude), proizvodnja oružja i vozila, poljoprivreda i prehrambena industrija – bili razvijani u Ukrajini, osobito u Rusiji bližim istočnim oblastima, koje su naseljene etničkim Rusima. Na tom je tragu i Brzezinski (1994), koji tvrdi da “Rusija bez Ukrajine prestaje biti carstvo, ali ako opet uspije podčiniti Ukrajinu, automatski će ponovno postati carstvom”.¹⁷ “Biti ili ne biti carstvom” ovdje se može izravno dovesti u vezu s demokratizacijom Rusije, jer “biti carstvo” podrazumijeva jačanje unutarnjeg centralizma te autoritarizam. Kako bilo, danas je RF-u važno barem to da nitko drugi ne ulazi u njegovu hegemonističku domenu ako već Kremlj ne može izravno inkorporirati cijeli Međuprostor. Da bi se trajno osiguralo nemiješanje sa strane, RF mora što više strateški vezati zemlje Međuprostora za sebe. Tu RF ima različitog uspjeha. Primjerice, kad je u pitanju Bjelorusija, *policymakeri* iz Kremlja ostvarili su i više od te strateške potrebe, a i u naizgled jedinstvenoj Ukrajini trenutno su na dobrom putu da ostvare utjecaj koji vodi prema ekonomskoj i političkoj dominaciji Moskve.¹⁸

¹⁶ Strateška je važnost Ukrajine za RF, kao i u slučaju Bjelorusije, posljedica datosti geografije. Naime, geografija i njene datosti nešto su što se ne mijenja ni krupnim geopolitičkim promjenama, poput onih koje su uslijedile raspadom Varšavskog ugovora te potom SSSR-a. Veliki nizinski prostor od oko tisuću kilometara dubine mogućeg ratišta na pravcu istok-zapad koji zauzima Ukrajina, stvarajući time tampon-zonu između Srednje Europe, Karpata i RF-a, od neprocjenjive je važnosti za RF, kao i gotovo 1600 km zajedničke kopnene granice. U povijesti ratovanja za RF je uvijek bilo bitno zaustaviti napredovanje neprijateljskih snaga već na Karpatima. Iz te strateške važnosti kontrole istočnih Karpata i pomicanja granica tadašnjeg SSSR-a što više na zapad, zbog iskustva iz Drugog svjetskog rata, proizašli su i Staljinovi čvrsti zahtjevi za teritorijima, odnosno za “pomicanjem” Bjelorusije na zapad nakon “pomicanja” Poljske te proširenjem Ukrajine na Zakarpatje i zadržavanjem Moldove (Friedman, 2010). Veliki nizinski prostor u Istočnoj Europi u suvremenom bi dobu NATO-u omogućavao da se bez daljnjeg raspoređivanja snaga proširi na istok (da je došlo do proširenja NATO-a na Ukrajinu), što je uvijek nailazilo na protivljenje RF-a (Larrabee, 1996).

¹⁷ Zaista se čini da se posljednjih godina ostvaruje to predviđanje Brzezinskog. S druge strane, razmatrajući suvremenu stratešku percepciju Ukrajine i Bjelorusije u RF-u, Friedman (2010) ukazuje kako je Moskvi zapravo važnije da nitko (a to mogu biti samo EU i NATO, a time i SAD!) ne ostvari značajniji, a kamoli presudan utjecaj u tim državama od toga da ona sama ima dominantan utjecaj.

¹⁸ Ukrajina je bila, a u dobroj je mjeri to i danas, politički nestabilna i podijeljena oko mnogih pitanja, uključujući vlastiti nacionalni identitet, državotvornu ideju i buduću geopolitičku orijentaciju. Iako je najznačajnija država Međuprostora, Ukrajina je više objekt nego subjekt međunarodnih odnosa (Kuko, 2012b: 34). Isto vrijedi i za relativno malu i slabu Moldovu, kojoj kao posljedica recentne povijesti i načina na koji je uklopljena u SSSR i zatim postala neovisna,

Zajedničke značajke država Međuprostora: suvremenost kao odraz zajedničke povijesti

Sadašnji utjecaj Rusije po sadržajima, oblicima utjecaja, dubini i intenzitetu ima faktorsko obilježje za Ukrajinu (Kuko, 2012a). Uz realnu apstinenciju utjecaja iz EU-a i NATO-a ukazuje se mogućnost da se i cijeli Međuprostor tretira kao “Rusosfera”. Zapravo, u ovom se geopolitičko-geostrateškom promišljanju/analitici pokušavaju objektivno sagledati realni odnosi moći u geografskom prostoru, više ili manje razvijeni autonomni identiteti naroda i država te koncepti koje oblikuju geopolitičke vizije pojedinih aktera. Ako uzmemo u obzir nedavnu rusko-sovjetsku povijest Međuprostora, ali i ostalih dijelova ZND-a, koji uključuju i RF, države Južnog Kavkaza i Središnju Aziju, tranzicijska je sadašnjost za njih ponajprije *post-sovietica*. Zajednička i dugotrajna rusko-sovjetska povijest prvi je dokaz sličnosti i povezanosti svih elemenata tog prostora. Dugotrajnost bivanja u ruskoj sferi utjecaja presudno je promijenila identitete u Međuprostoru te utjecala na opstruiranje emancipacijskih državotvornih ideja koje Moskva kontrolira i danas. I danas se u većini literature taj prostor promatra kao prostor pod dominantnim utjecajem Rusije – rusocentrično, i to bez obzira na pojavu novih vanjskih utjecaja, poput SAD-a, NR Kine ili Turske (Buzan i Waeber, 2003; Cohen, 2008).

Tablica 3. Međuprostor i njegovi dijelovi: zajedničke značajke i njihove posljedice

Značajke	Posljedice
Strateški prostor za RF, od vitalne važnosti. Konfiguraciju terena čine nizine, brežuljci i močvare. Nema velikih prirodnih barijera. Rijeke i močvare jedine su geografske prepreke vojnim djelovanjima.	Prvorazredan strateški interes i riješenost RF-a da države Međuprostora zadrži čvrsto u vlastitoj sferi utjecaja određuju prioritete kremaljske politike. Ako tu nije moguća potpuna dominacija Kremlja, treba barem osigurati da nitko drugi (EU i NATO) ne stekne značajniji, a kamoli presudan utjecaj.
Bjelorusija i Moldova nisu maritimne države. Ukrajina izlazi na poluzatvoreno Crno more i zatvoreni Azov.	Ovisnost o morskim lukama drugih država i tranzitu preko njihova teritorija.

kronično nedostaju vlastiti identitet i državotvorna ideja. Relativno mala Moldova nije toliko bitna za Rusiju i njezinu nacionalnu sigurnost, ali je bitna za moguću destabilizaciju Ukrajine. Pridnjestrovlje, naseljeno Rusima i Ukrajinacima, izvan kontrole vlasti u Kišinjevu, predstavlja strateški kapital i ostavlja otvorenom mogućnost destabilizacije i ovisnosti Moldove. Također, Rusija koristi rusko-ukrajinski separatizam u Moldovi kao situaciju u Pridnjestrovlju kojom se uspješno sprečava puna državna integracija Moldove i njezin ulazak u NATO i EU.

Značajke	Posljedice
U Bjelorusiji i Moldovi slabo izražen i neizgrađen nacionalni identitet i osjećaj. U Ukrajini podijeljen nacionalni identitet i osjećaj. Podijeljenost oko jezika (ruski jezik u širokoj uporabi, <i>lingua franca</i>), religije i orijentacije (prema Zapadu ili prema RF-u, tj. prema geografskom istoku i geopolitičkom Istoku). Obnovljena važnost ruskog jezika može dovesti do nove deukrajinizacije, odnosno rusifikacije.	Veće mogućnosti za opravdanje povezanosti s RF-om, s kojim su bliske veze ostale prisutne. Podijeljenost ukrajinskog društva na prozapadnu i proruskú komponentu, koje su i geografski u znatnoj mjeri odijeljene. Istočni dio Ukrajine, crnomorska obala i Krim većinom su proruski, zapad prozapadni, a središnji i južni dio države izmiješanih je etnikuma, a time i vanjskopolitičkih orijentira.
Države koje već dva desetljeća, među ostalim i zbog vrlo loših ekonomskih i društvenih prilika, bilježe pad broja stanovnika (kontinuirano prirodnim putem i većinu vremena iseljavanjem).	Nedostatak mladog stanovništva uzrokuje "demografsku katastrofu" država Međuprostora te u pitanje dovodi održivost ekonomije, mirovinskog i zdravstvenog sustava. Starenje populacije.
Međuprostor je manje razvijen i od RF-a. Ekonomski zaostaje za okolnim prostorima. Nizak postotak inozemnih ulaganja.	Ekonomska slabost rađa političku slabost, osjećaj besperspektivnosti i želju za iseljavanjem.
Države Međuprostora energetska su ovisne o ruskom plinu i nafti. Presudna uloga GAZPROM-a (<i>de facto</i> ruske države).	Energetska ovisnost pojačava političku ovisnost, a loša ekonomska situacija uzrok je velikih dugova ruskom GAZPROM-u.
Tranzitni prostor EU-Rusija, najviše na polju energenata (plinovodi, naftovodi).	Ovisnost država Međuprostora o ruskoj nafti i plinu. Iznimna geostrateška i geoekonomska važnost za RF i njegov izvoz plina i nafte.
Periodični i nesustavni pokušaji Zapada da privuku te države (prvenstveno Ukrajinu) iz ruske u vlastitu sferu utjecaja, puni uspona i padova strateškog djelovanja.	Vrludanje u geopolitičkoj orijentaciji Ukrajine između Istoka i Zapada. Prozapadna politika ostala uglavnom na razini retorike. Ubrzo nakon narančaste revolucije povratak Kijeva u rusku sferu utjecaja, gdje su i Minsk i Kišinjev.

Međuprostor čine interdependistički međusobno povezane države relativno izolirane od ostalih, te slabije od nekih država (RF) ili entiteta, supranacionalnih zajednica koje ih okružuju (EU). Možemo li taj prostor uistinu nazvati *Rusosferom*? Ako bi postojala takva sfera, to bi onda značilo ne samo interdependenciju nego i dependenciju, i to prema RF-u. Sa sigurnosnog stajališta ovdje se svakako može govoriti o "regionalnom sigurnosnom kompleksu" (Buzan i Waeber, 2003: 397-442; Kuko, 2012b: 29), pa se ni Ukrajina sama ne može promatrati izdvojeno iz konteksta Međuprostora. Naime, ne može se zanemariti ponovno jačanje ruskog utjecaja, koji se neprekidno vraća, negdje slabije, negdje jače (naime, u Bjelorusiji nije nikad bio smanjen u mjeri u kojoj je to bio primjerice u Ukrajini, pa je i njegov povratak nešto slabiji, tj. njegovi su geopolitički učinci u smislu jačanja sfere utjecaja i

subordinacije bitno manji). Ruski se utjecaj ponajviše vidi u energetske ovisnosti (plin i nafta), jakim ekonomskim vezama¹⁹ i povezanosti transportne infrastrukture (prisutna još iz sovjetskog razdoblja i nikad prekinuta ni dosad zaobiđena alternativnim pravcima).

Tablica 4. Izabrane značajke država Međuprostora

Država	Površina u km ²	Stanovništvo (u 000), procjena VII. 2010.	Gustoća stan. po km ²	BDP u mlrd. US\$, procjena 2009.	BDP <i>per capita</i> (US\$), u PPP, proc. '09.	Kretanje BDP-a u 2008.	Kretanje BDP-a u 2009. (kao pokazatelj recesije)
<i>Bjelorusija</i>	207 600	9 613	46,3	48,98	12 500	10,2%	-0,2%
<i>Moldova</i>	33 850	4 317	127,5	5,4	2 300	7,8%	-6,5%
<i>Ukrajina</i>	603 550	45 416	75,2	117,4	6 300	2,1%	-15,1%
Međuprostor	845 000	59 346	70,2	171,78	/	/	/

Izvor podataka: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

Međuprostor bi se mogao nazvati i “isključivom ruskom sferom utjecaja”, što bi bilo razjašnjenje pojma Rusosfera. Ako se nastavi jačanje ruskog utjecaja i zatvaranje EU-a procesu proširenja, kao i jačanje suradnje između RF-a i EU-a, u čemu će Međuprostor imati ulogu tranzitnog prostora, ali bez realne perspektive da postane dijelom EU-a (a još manje NATO-a), nametnut će se još jedan pojam – **Ruska Europa** (nekadašnja Sovjetska Europa bez baltičkih država i europski dio RF-a). Pojam je na tragu dosadašnjeg diferenciranog razvoja pojedinih dijelova Europe (misli se na geografsku Europu, tj. na kontinent od Atlantika do Urala). Zapravo, za kraj se nameće uspostava nekoliko različitih “Europa”: Prva Europa, kojoj bi pripadale stare članice EU-a (primljene do 1995), Druga Europa, koju bi činile nove članice EU-a (primljene između 2004. i 2013), Treća Europa (prostor ostatka Zapadnog Balkana, koji će možda biti primljen u EU, ali ne brzo) i Četvrta Europa,

¹⁹ Dokaz je vrlo jakih gospodarskih veza između država Međuprostora i RF-a udio u međusobnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni. Prema podacima s <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> za 2009. godinu, RF je najjači vanjskotrgovinski partner Bjelorusiji (33,6% izvoza iz Bjelorusije otišlo je u RF, a uvoz iz RF-a činio je čak 56,4% ukupnog bjeloruskog uvoza!), Ukrajini (21% ukrajinskog izvoza završio je u RF-u, a čak 28% ukrajinskog uvoza došlo je iz RF-a, koji je prvi vanjskotrgovinski partner Ukrajine) i Moldovi (RF je s 23,8% bio prvo odredište izvoza Moldove, a uvoz iz RF-a je s oko 15% bio na trećem mjestu, iza uvoza iz Ukrajine i Rumunjske). Osim obujma vanjskotrgovinske razmjene važno je napomenuti da većinu vrijednosti uvoza iz RF-a čine plin i nafta, o kojima su države Međuprostora izuzetno ovisne, osobito o plinu.

ovdje nazvana Međuprostor EU-Rusija i/ili Ruska Europa.²⁰ Međuprostor ili Ruska Europa izrazito je povezan, a tako će biti i dalje, s europskim dijelom Rusije (Rusija do Urala), s kojom čini regionalni sigurnosni kompleks, tj. veće jedinstvo nego s ostalim dijelovima Europe. Otuda pojam Ruska Europa, u kojem se ogleda i perspektiva tog prostora – uska povezanost i ovisnost o RF-u te slabije veze i “crta razdvajanja” prema EU-u i njegovim novim granicama kao prostoru “unutra” koji je striktno odijeljen od prostora “izvan”. Upravo se ovdje pokazuje pravi smisao Foucherova pojma granica kao “linija koje odjeljuju entitete, ‘in’ od onoga što je ‘out’” (Foucher, 2007).

Zaključak

Unatoč *de jure* neovisnosti, sve države Međuprostora ostaju bliske Rusiji zbog nemogućnosti Zapada da ih integrira, ali i zbog nezainteresiranosti Zapada za taj marginalni prostor, naročito u doba kad je u fokusu bila Srednja Europa. Međuprostor time ostaje determiniran kolektivnom memorijom formiranom prije, u ruskoj sferi utjecaja, što je kroz najveći dio moderne povijesti značilo podređenost unutar zajedničke države predvođene Moskvom, odnosno Sankt Peterburgom. Danas pitanja poput energosigurnosti dodatno otežavaju eventualni angažman Bruxellesa, pa je za Zapad, ukupno gledajući, Međuprostor prije neželjen front prema Kremlju nego li dobrodošao punopravan dio euroatlantskih integracija. Posljedica je povijesti i visok stupanj kulturno-identitetske rusifikacije država i društava Međuprostora jer buđenje nacionalizma krajem 80-ih i u 90-ima nije imalo onakve značajke kao u Poljskoj ili drugdje na Zapadu, iako je uspostavilo formalnu suverenost Bjelorusije, Ukrajine i Moldove. Isprva unutar relativno benignog ZND-a, *de jure* suverene države Međuprostora potpadaju pod diskurs kremaljskog samopropitivanja smisla raspada SSSR-a kako je oslabljena Rusija iznova privredno jačala na krilima rasta cijena zemnog plina. U međuvremenu, vakuum sigurnosti i moći u Srednjoj i u dijelu Jugoistočne Europe popunjen je jačanjem utjecaja NATO-a i EU-a, ali je u zemljama udaljenijim od Bruxellesa, u Bjelorusiji, Ukrajini i Moldovi uspješno vraćen snažan faktorski utjecaj Rusije. Policentrizacijom svijeta, nakon kratkotrajne inercije uzrokovane pobjedom Zapada u Hladnom ratu, iznova je uspostavljena nova, istočnija linija geopolitičke podjele u Europi, koju nisu uspjeli izbrisati ni povremeni pokušaji Ukrajine da se približi Zapadu ni inicijative Zapada poput Susjedске politike i Istočnog partnerstva. Podjele u Europi nisu izbrisane ni povremenim ambicioznijim posthladnoratovskim međusobnim približavanjima unutar geostra-

²⁰ Posebnu, geografski međusobno nepovezanu skupinu u suvremenoj Europi čine sadašnje članice EFTA-e (Norveška, Švicarska, Island i Lihtenštajn) te europske mikrodržave koje u ovom slučaju povezuje to što njihovo stanovništvo ne želi da one postanu dio EU-a, a ne što to nisu mogu ili ne mogu postati.

teškog trokuta, uvjetovanim akomodacijom trilateralnih interesa radi rješavanja zajedničkih problema, ili pak s ruske strane “kupovanjem vremena” dok se ponovno ne vrate pojedine geopolitičke i geostrateške pozicije Kremlja izgubljene raspadom SSSR-a. Ovisnost dijela zemalja EU-a o ruskim energentima nagrizala njihovu energosigurnost, a time i sigurnost uopće, uostalom kao i samih država regije Međuprostora, za koje dodatno vrijedi privredna kompatibilnost s ruskim tržištem. Ionako otežani, mlaki i nedosljedni napori EU-a u transformiranju država Međuprostora jesu i nejedinstveni zbog različitih sigurnosnih, privrednih i političkih prioriteta pojedinih prijestolnica Unije. Budući da Zapad, zbog izbjegavanja antagoniziranja Rusije te opterećenosti vlastitim problemima, ne pokazuje volju da Međuprostor odlučnije privuče u svoju sferu utjecaja, to čini demokratske procese, privredu, oligarhijski biznis te društvo i slabe države Međuprostora prikladnima za obnovljen i pojačan ruski utjecaj. Ekonomske i druge koristi za Zapad u eventualnoj titanskoj borbi s Rusijom upitne su, a ni srednjoročno ni dugoročno ne mogu premašiti moguće troškove bilo kakva geopolitičkog proširenja na Istok koje bi izazvao takav titanski sraz, dok strateško-simbolička važnost Međuprostora za Rusiju implicira da bi Moskva uvijek bila spremna upotrijebiti širok dijapazon poluga moći kako bi zaustavila pokušaje približavanja Međuprostora Zapadu, pri čemu nije isključen čak ni rat, što je vidljivo i iz primjera Gruzije 2008. godine. U pitanju je stara geopolitika Kremlja koja uključuje i varijaciju doktrina (Brežnjevljeva, Karaganova) koje sve podrazumijevaju predviđeno posebno pravo intervencije Moskve u svojem susjedstvu. Dakle, tradicionalna komponenta geopolitike na tim prostorima, ona koja ne priznaje nikakvu konkurenciju Kremlju na prostoru cijele Istočne Europe, dakle i u Međuprostoru, i dalje je aktivna. Stoga sadašnja mogućnost odgovora sa Zapada, besperspektivna situacija u državama Međuprostora te daljnje, pa i vojno jačanje Rusije u njihovu susjedstvu govore u prilog pretpostavci da će se Međuprostor između EU-a, NATO-a i Rusije zadržati u ruskoj sferi utjecaja te da nazivi Rusosfera i Ruska Europa mogu i u budućnosti biti opravdani.

LITERATURA

- Bilousov, Leonid. 1999. Ukrainian-Russian Relations and the Debate on NATO Enlargement, u: Spillman, K. i Wenger, A. (ur.): *Russia's Place in Europe*. Center for Security Studies and Conflict Research. Zurich: 101-111.
- Brzezinski, Zbigniew. 1994. The Premature Partnership. *Foreign Affairs* (73), 2: 67-83.
- Buzan, Barry; Waeber, Ole. 2003. *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Cigankov, Andrej P.; Cigankov, Pavel A. 2008. *Sociologija međunarodnih odnosa, Analiz raskisjkih i zapadnih teorij*. Aspekt press. Moskva.

- Cvrtila, Vlatko; Barić, Robert. 2008. Gestrateške odrednice energetske sigurnosti, u: Tatalović, S. (ur.): *Energetska sigurnost i kritična infrastruktura*. Politička kultura. Zagreb: 27-52.
- Cohen, Saul B. 2008. *Geopolitics – The Geography of International Relations*. Rowman & Littlefield. Lanham.
- COM. 2003. *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, 104 final, Bruxelles, 11. 3. 2003.
- COM. 2013. *EU-Ukraine Association Agenda*, preuzeto u lipnju 2013. s: http://www.eeas.eu-ropa.eu/ukraine/docs/2010_eu_ukraine_association_agenda_en.pdf
- Foucher, Michel. 2007. *L'obsession des frontières*. Editions Perrin. Paris. Preuzeto s: http://www.exploringgeopolitics.org/Interview_Foucher_Michel_Borders_Boundaries_Frontiers_Globalisation_Security_Identity_Europe_Central_Asia.html (21. 3. 2013).
- Friedman, George. 2010. *STRATFOR Special Series: Geopolitical Journey with George Friedman*. Preuzeto s: http://www.stratfor.com/theme/special_series_geopolitical_journey_george_friedman (5. 2. 2011).
- Gončar, Mihailo. 2008. *Energetični vidnosini Ukraina-RF-ES: Vikliki dlja kontinentalnoi bezpeki, Vidnosini Ukraina-ES: u vimiri roku*. *International Review*. Foreign Policy Research Institute. Friedrich Ebert Stiftung. Kijev: 29-44.
- Hill, Christopher. 1993. *The Capability-Expectations Gap or Conceptualizing Europe's International Role*. London.
- Karaganov, Sergej A. 1992. Problemi zaštiti interesov rasijsko orijentirovanovo nase-lenija v 'bližnem' zarubžje. *Diplomatičeskij vestnik* (21-22), 15-30. X. 1992, Moskva: 43-45.
- Kuko, Siniša. 2005a. "Ostpolitik" proširene Europske unije. *Međunarodne studije* (5), 1: 43-58.
- Kuko, Siniša. 2005b. Južni Kavkaz – "preksutrašnje" susjedstvo EU-a. *Međunarodne studije* (5), 2: 43-59.
- Kuko, Siniša. 2006. *Proširena Europska unija: Regionalna ili globalna sila?* Europski pokret. Split.
- Kuko, Siniša. 2012a. *Ukrajina između europskog integriranja, atlantizma i Rusije*. Neobjavljena doktorska disertacija. FPZG. Zagreb.
- Kuko, Siniša. 2012b. Ukrajina i utjecaj Rusije. *Međunarodne studije* (12), 2: 26-43.
- Kuko, Siniša. 2012c. The Eastern Partnership as a Substitution for the Enlargement Policy in Ukraine, u: *Yearbook Šipán 2012*, Zagreb: 45-58.
- Kurečić, Petar. 2011. Suvremeni izazovi dominantnim geopolitičkim vizijama. *Politička misao* (48), 4: 41-60.

- Larrabee, Stephen F. 1996. Ukraine's Balancing Act. *Survival* (38), 2: 143-165.
- Musladin, Marijana. 2013. Istočno susjedstvo Europske unije: Bjelorusija, Moldova i Ukrajina. *Politička misao* (50), 3: 56-78.
- Pahljevka, Oksana. 2011. *Neoevrazizam, krizis ruskoj identičnosti i Ukraina (Čast prva)*, Forum novejšej vastočnoevropejskoj istorii i kulturi, (1) 49-86. Preuzeto s: <http://www1.kueichstaett.de/ZIMOS/forum/docs/forumruss15/3Pachlovska.pdf> (13. 2. 2012).
- Putin deplores collapse of USSR, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4480745.stm>.
- Scott, James W. 2005. The EU and "Wider Europe": Toward an Alternative Geopolitics of Regional Cooperation? *Geopolitics* (10), 3: 429-454.
- Sushko, Oleksandr. 2010. The perception of Russia in Ukraine, u: *Russian economic presence in Ukraine: interests, evolution and current issues, the perception of Russia in Romania, Republic of Moldova and Ukraine*. Bukurešt: 329-338.
- Tunjič, Filip. 2007. Među Europa – paradigma političke geografije i geopolitike. *Društvena istraživanja* (16), 4-5: 891-915.
- Ukrainian Views on NATO Expansion: Ukraine and PFP, *US-NATO*, 15. 2. 1995.
- World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>, pristupano 20., 23., 26. 5. 2013.

Siniša Kuko, Petar Kurečić

INTERSPACE OF EU, NATO AND RUSSIA AS A RUSSOSPHERE

Summary

After the breakup of the USSR, and the several rounds of Post-Cold War enlargements of the Western integrations, once large space of newly independent and geopolitically uncontrolled European post-communist states, located between the EU, NATO and Russia, contracts geopolitically and "wanders" strategically. The three states, Belarus, Ukraine and Moldova, located on Russia's western borders share about three thousand kilometers of borders with the EU and NATO, and about two thousand and five hundred kilometers with Russia, which implicates that they are prone to the geopolitical influences from their surroundings. This Interspace of the three states lies inside the strategic triangle comprised of: 1) Russia – geopolitically and militarily powerful state as well as a giant considering its energy reserves, which makes her relatively strong "hard" power as well as a significant "soft" power; 2) the EU – economic giant on the global level that is not unified enough; has domestic problems and is partially dependent on Russia when it comes to energy,

a civilian power without “hard” power that in its foreign relations relies on policies based on financial assistance, assurance, and attractiveness; 3) NATO, led by the USA – the most powerful military-political-security “hard” power that exists today; it does not have the kind of influence on Europe and the Post-Soviet space that it had in the 90-ies. However, as a consequence of subordination of the Interspace that lasted for a couple of centuries, the common characteristics intrinsic to this space occur: ambiguous identities; deficits in the democratic practices; complicated, prolonged and incomplete transition; economic decline, demographic problems – all of which favor a strategic “adoption” of the Interspace by the Kremlin, a former imperial master. At the same time, a relative marginalization of the Interspace is evident regarding the processes of Euro-Atlantic integration. After the unsuccessful attempts of “pulling out” Kiev, Kishinev, and the South Caucasian Tbilisi from this Russian sphere of influence, the states positioned in the Interspace, together with Russia, comprise a regional security complex, a stabilized geopolitical “Rusosphere” that is a key part of the Kremlin’s attempts for Eurasian reintegration under Russia’s leadership.

Keywords: Interspace, Geopolitical Region, Sphere of Influence, EU, Russia

Kontakt: **Siniša Kuko**, Grad Split, Obala kneza Branimira 17, 21 000 Split.

E-mail: sinisa.kuko@split.hr

Petar Kurečić, Sveučilište Sjever, Trg bana Jelačića 6, 48 000 Koprivnica.

E-mail: petar.kurecic@unin.hr